

Nalezení a vyzvednutí trosk sovětského bitevníku Il-2 u Bělotína

Psal se rok 1945. Konec II. světové války se neúprosně blížil. Osvobozovací boje na našem území přecházely do závěrečné fáze tzv. „Pražské operace“. Bylo jaro 5. května, když Rudá armáda stála před Suchdolem n.O. a probíjela se přes urputnou německou obranu. V ten čas se o Kletnou již sváděly rozhodující boje. Sovětské letectvo nasadilo v tomto směru útoku také své síly, které měly podpořit pozemní boje. Byla zde nasazena i letka bitevníků Il-2 „Šturmovik“ od 565. bitevního leteckého pluku 224. bitevní letecké divize 8. letecké armády. Plně vytižené stroje ztěžka odstartovaly z polního letiště v Gieraltowicích u Gliwic v tehdy již osvobozeném Polsku. Jejich úkolem bylo po přeletu frontové linie zaznamenat pohyb nepřátelských vojsk a vznést mezi ně zmatek a zkázu. Němci se však ještě zdaleka nehodlali tak lehce vzdát a jejich 20 mm Flak (protiletadlový kanón) na okraji Hrabětického lesa to měl zanedlouho sovětským letcům potvrdit svou smrtonosnou dávkou střel ...

K tomuto okamžiku se uchovala vzpomínka německého občana Otto Gränzera, který se svou rodinou před frontou opustil rodný Zauchtel (Suchdol n.O.) a z důvodů cest přeplněných ustupující německou armádou i civilistů zůstali v jednom z domů v Bělotíně. Celou situaci popsal takto: *„Z dále bylo slyšet dunění dělostřelectva. Kroužilo nad námi letadlo, ale nemohli jsme poznat jaké je, až pak najednou spustilo kanonádu z kulometů. Všichni jsme utíkali do sklepa. Dědeček, který přišel za námi, nám řekl, že to byl ruský pozorovací letoun. Tak ho vojáci (němečtí) sestřelili. Utíkal jsem ze sklepa podívat se na pole, kde letoun hořel. Nepustili nás blízko, neboť vybuchovala munice. To jsem poprvé viděl mrtvého člověka, byl to ruský pilot – důstojník, radista vyskočil padákem a padl do zajetí“.*

V původních sovětských archivních materiálech bylo uváděno jako místo havárie letounu - **Suchdol nad Odrou.**

Posádka:

- pilot - **nadporučík Nikolaj Jakovlevič MOTORIN (*1922) – 23 let**
- radista a zadní střelec v jedné osobě – **starší seržant Vazgen Abgarovič GUKOSJAN (*1918) - 27 let**

pozn. „**nevrátili se z bojového úkolu“.**

Členové Klubu přátel Suchdolu n.O. se dlouhá léta věnují regionální historii i dosud neobjasněným případům z období II. světové války, a tak pátrali po nezvěstném „suchdolském šturmoviku“ a jeho posádce více jak 10 let (kolegové z Letecké historické společnosti Vyškov zde neúspěšně pátrali dokonce již před 30 lety!). Pro naše členy to byla velká výzva a po několika již objasněných případech přímo „prestížní záležitost“. Po letech marného snažení jsme postupně nabyli přesvědčení, že u Suchdolu n.O. nic nespadlo. Po získání bližších informací o havárii sovětského letadla u Bělotína se naše pozornost soustředila zde. Proběhlo několik neúspěšných pokusů v nalezení pamětníků a očitých svědků události i pátrání přímo v terénu. Přesto jeden z několika oslovených „starousedlíků“ nám havárii alespoň potvrdil a vnesl nám do dalšího pátrání novou naději. Nakonec, tak jak to už bývá, napomohla náhoda – nález nábojnice ráže 23 mm z palubního kanónu místním zemědělcem. Na základě této nábojnice pak bylo dne 12.9.2009 dohledáno vlastní místo havárie – pole mezi Bělotínem a Lučicemi. Ten den byla na místě provedena i průzkumná sonda, která odhalila trosky hledaného „Šturmoviku“. Pod povrchem pouhých 40 cm ornice byly nalezeny duralové úlomky i větší plechy (jeden dokonce se zbytky cípu rudé hvězdy), části nosníků a pancéřování kabiny, ale také např. tlaková láhev, jedna z hlavních podvozkových noh i jeden z vrtulových listů. Vše nad očekávání! Nebylo pochyb – šlo o hledaný stroj, který se zde zřítíl téměř před 65 lety! Po lokalizaci místa havárie začaly ihned probíhat nutné administrativní a technické přípravy akce záchranného terénního průzkumu spojeného s vyzdvižením trosk letadla. Místo bylo přesně zaměřeno hloubkovou detekční

technikou. Bohužel původní termín akce, který byl stanoven na sobotu 17.10.2009, musel být kvůli vytrvalým deštům odložen. Napětí všech zúčastněných bylo nepopsatelné. Naštěstí následující sobotu 24.10.2009 se přece jen počasí alespoň trochu umoudřilo a celá připravovaná akce Muzea městyse Suchdol n.O. mohla začít.

Za svítání toho dne začal výkopový stroj stavební fy. PKD stavba s.r.o. ze Suchdolu n.O. na určeném místě skrývat ornici. Hned prvním nalezeným předmětem byl levý palubní kanón VJa 23, zaražený hlavní do země pod úhlem 30°. Hned nato byl zaměstnán náš pyrotechnik, který vyprostil ze zeminy po jejím téměř 65-letém sevření raketu RS-82 a množství munice do kanónu a kulometů ráže 23 a 7,62 mm. Bylo objeveno také množství malých leteckých pum o hmotnosti 2,5 kg. Následovaly rozlámané pláty mohutného pancéřování a další duralové fragmenty. V místě kabiny byly nalezeny části zadního střeliště s množstvím ohněm zničených nábojů ráže 12,7 mm, které střelec tehdy neměl ani možnost použít. Pod 13 mm tlustou pancéřovou dělicí příčkou byly nalezeny ohořelé úlomky kostí, patřící některému z pohřešovaných letců. Byla zde nalezena i osobní zbraň pistole Tokarev TT-33 výr.číslo ПЯ 4342 (vyrobená v Ižněvsku v r.1943), signální pistole, „kořistní“ tabatěrka (něm.výroby fy. Yramos Dresden), přezky padáků, druky, knoflíky z uniformy a další osobní drobnosti, které prošly precizní očištěm následně až v muzeu. Zde bylo pracováno velmi obezřetně. Všude byly patrné stopy obrovského žáru a destrukce vybuchující munice. Nalezené ohořelé kosterní ostatky letce byly postupně pietně ukládány do dřevěné schránky a v současné době jsou předmětem podrobného antropologického zkoumání. Následovalo vyzdvižení motoru včetně reduktoru, který byl zarytý v hloubce 3,5 m. Na motoru AM-38 F (o výkonu 1750 k) byl nalezen i dochovaný výrobní štítek s jeho číslem. Poté byl vytažen i druhý kanón (pravý) a další dvě rakety RS-82. Nalezenou municí si převzal policejní pyrotechnik ke zničení. Ostatní fragmenty válečného stroje byly převezeny do Muzea městyse Suchdol n.O., kde po očištění, konzervaci a nutné evidenci budou vystaveny pro veřejnost. Při čištění trosk bitevníku Il-2 bylo následně nalezeno dokonce i vojenské vyznamenání „Řád rudé hvězdy“ s dochovaným číslem, které se tak stává jedním z nejdůležitějších nalezených předmětů sloužících k přesné identifikaci letce.

Dosud se podařilo zjistit, že pilot nadporučík N.J.Motorin byl dne 29.6.1945 posmrtně dekorován Zlatou hvězdou hrdiny SSSR. Narodil se ve vsi Dmitrijevka (Tambovská oblast) a v armádě byl od roku 1941. Jeho druh ve zbraní zadní střelec starší seržant V.A.Gukosjan pocházel z města Alaverdi v Arménské oblasti a v armádě sloužil dokonce již od roku 1938. Bohužel nebylo jim dopřáno dožít se konce války a položili své mladé životy zde nedaleko obce Bělotín. Čest jejich památce!

V současné době probíhá jednání s Generálním konzulátem Ruské federace v Brně o zajištění archivních podkladů z Centrálního archivu ministerstva obrany RF v Podolsku. Probíhají i jednání o pietním uložení nalezených ostatků a možnosti realizace pomníčku na místě této válečné tragédie.

Na celé akci uskutečněné Muzeem městyse Suchdol n.O. se podílel Klub přátel Suchdolu n.O.- sekce vojenské historie, LHS Vyškov, Městys Suchdol n.O., Obec Bělotín, fy. Kerberos Trade s.r.o. Klimkovice – pyrotechnický průzkum, Policie ČR, PKD stavba s.r.o. Suchdol n.O. - technické zajištění a další obětaví lidé. Všichni svým dílem přispěli ke zdaru celé akce a patří jim veliký dík!

Petr Bartošík - Klub přátel Suchdolu n.O. – sekce vojenské historie